

VALSTS AMATPERSONAS STATUSA PROBLEMĀTIKA MAKSĀTNESPĒJAS PROCESA ADMINISTRATORA PROFESIJAS KONTEKSTĀ

Olavs Cers, zvērināts advokāts, sertificēts maksātnespējas procesa administrators,
Latvijas Sertificēto maksātnespējas procesa administratoru asociācijas valdes priekšsēdētājs

2015. gada 1. martā spēkā stājās tiesību norma, ar ko paredzēts maksātnespējas procesa administratorus to amata darbībā turpmāk pielīdzināt valsts amatpersonām. Tāpat likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" no 2015. gada 1. jūlija paredzēts noteikt, ka valsts amatpersonas ir arī maksātnespējas administratori. Šī raksta mērķis ir atkārtoti norādīt uz būtiskākajiem iemesliem, kuru dēļ maksātnespējas procesa administratoru pielīdzināšanai valsts amatpersonām nav bijis juridiska pamata.

Foto: Boriss Kolesņikovs

Valsts amatpersonas statusa noteikšana administratoriem nekādi neuzlabos maksātnespējas procesa norisi. Gluži pretēji.

Autors uzskata, ka nesaskaņotā terminu lietošana dažādos likumos, kā arī juridiski neskaidra un pat nekorekta situācija laikā, kamēr vienā likumā norma jau ir spēkā, bet citā – norma stāties spēkā vēlāk, liecina par tik nepārvaramu likumdevēja vēlmi administratorus pielīdzināt valsts amatpersonām, ka nepietika laika pat tehniskai likumprojektu saskaņošanai, nemaz nerunājot par minēto normu izvērtēšanu pēc būtības.

Tāpat autors iepriekš vairākkārt pamatojis viedokli, kāpēc administratoru pielīdzināšanai valsts amatpersonām nav juridiska pamata. Arī apstāklis, ka Satversmes tiesa ir ierosinājusi vairākas lietas par Maksātnespējas likuma (turpmāk – MNL) 9. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmei, ir vērtējams kā pašas augstākās raudzes juristu, kādi neapšaubāmi ir Satversmes tiesas tiesneši, pirmsšķietams konstatējums,

ka steigā un nepārdomāti pieņemtās normas var aizskart Satversmē garantētās pamattiesības.

Administratora funkcijas – publiskās vai privātās tiesības

Pamats kādu personu noteikšanai par valsts amatpersonu ir šo personu veiktie amata pienākumi un apstāklis, ka amata pienākumi tiek pildīti publisko tiesību jomā. Tiesību zinātnē ir norādīts, ka valsts dienests ir publiski tiesisks stāvoklis, kurā atrodas personas, kam uzticēta valsts uzdevumu pildīšana.¹

Izvērtējot maksātnespējas procesa administratora pilnvaras, pienākumus un tiesības, jāatzīst, ka tie neatbilst nevienai no likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonas darbībā"² norādītajām pazīmēm, kas ir pamats personas atzīšanai par valsts amatpersonu. Maksātnespējas administratori neizdod administratīvos aktus, neveic uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas attiecībā uz personām, kas neatrodas to tiešā pakļautībā, kā arī nerīkojas ar valsts vai pašvaldību finanšu līdzekļiem vai mantu. Tāpēc neizpratni rada Šķirējtiesu likuma regulējums. Lai gan nav šaubu, ka izšķiršanai šķirējtiesā ir nodota daļa no tiesu varas kompetencē esošajiem jautājumiem, kas neapšaubāmi ir publiskajām tiesībām piederoša joma, šķirējtiesnešiem netiek piemērots valsts amatpersonas statuss.

Ir izteikts arguments, ka administratora pielīdzināšana amatpersonai ir pamatota ar to, ka administratora funkcijās ir pārņemti parādnieka mantu un rīkoties ar to, pieņemt lēmumus, kas ietekmē kreditoru intereses, kā arī kļūt par maksātnespējīgā komersanta faktiski vienīgo likumīgo vadītāju ar visplašākajām tiesībām lēmumu pieņemšanā un darījumu noslēgšanā. Šāds arguments neiztur kritiku kaut tikai viena iemesla dēļ – tiesības rīkoties ar citai personai piederošu mantu ir jebkuram kapitālsabiedrības valdes loceklim.³ Vadoties pēc šādiem apsvērumiem, likumdevējam ar lielāko steigu būtu jāķeras pie visu kapitālsabiedrību valdes locekļu, jo īpaši kredītiestāžu pārvaldes institūciju locekļu, pielīdzināšanas valsts amatpersonām, jo tās tieši rīkojas ar citām personām piederošu mantu. Iespējams, tas novērsīs turpmāku komersantu nonākšanu maksātnespējas stāvoklī vai pat nepieļaus AS "Latvijas Krājbanka" situācijas atkārtošanos citās kredītiestādēs.

Autoram nav izdevies atrast nevienu administratora kompetencē esošu jautājumu, kas būtu vērtējams kā valsts varas realizācija. Tikai tas, ka administratora darbības ir noteiktas likumā, nedod pamatu uzskatīt, ka administrators realizē publisku varu. Piemēram, Ārstniecības likumā noteikti ārstniecības personu pienākumi. Tāpat Izglītības

likumā noteikti pedagogu pienākumi. Neapšaubāmi, šie pienākumi ir izpildāmi, jo tie noteikti likumā. Tomēr nevienai saprātīgai personai nerodas doma: tāpēc, ka kādas darbības ir noteiktas ar likumu, personām, kas šīs darbības veic, būtu nosakāms valsts amatpersonas statuss.

Maksātnespējas jautājumu konsultatīvās padomes sēdēs Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja pārstāvji ir norādījuši, ka administratorus ir pamatoti pielīdzināt valsts amatpersonām, jo viņus amatā ieceļ tiesa. Arī kredītiestādes likvidācijas gadījumā kredītiestādes likvidatoru ieceļ tiesa, un mantojuma aizgādņus ieceļ tiesa, tomēr šīs personas par valsts amatpersonām noteikt acīmredzot nav paredzēts.

Autora ieskatā, nav šaubu par maksātnespējas jomas piederību privāto tiesību jomai, un tāpēc administratora pienākumu veikšana atbilst privāto tiesību principiem un MNL noteikumiem. Administratoru pielīdzināšana valsts amatpersonām, uzskatot, ka administrators realizē valsts varu, ir sistēmiski nepareiza, tam trūkst jebkādu juridiski pamatotu argumentu.

Administratora amata savienošana ar advokāta darbu

Autors uzskata, ka ir pamatotas šaubas, vai zvērināti advokāti var apvienot zvērināta advokāta praksi ar maksātnespējas procesa administratora amatu, kas pielīdzināts valsts amatpersonām.

Advokāts ir neatkarīgs un profesionāls jurists, kas sniedz juridisko palīdzību, aizstāvot un pārstāvot tiesā un pirmstiesas izmeklēšanā personu likumīgās intereses, sniedzot juridiskas konsultācijas, gatavojot juridiskus dokumentus un veicot citas juridiskas darbības. Advokatūras likumā paredzēts, ka advokāti ir tiesu sistēmai piederīgas personas (5. pants) un ka zvērināti advokāti piekopj brīvo profesiju (106. pants). Turklāt Advokatūras likumā tieši noteikts, ka savā profesionālajā darbībā advokāti ir neatkarīgi un pakļauti tikai likumam (6. pants).

Turklāt Advokatūras likumā noteikts, ka par zvērinātiem advokātiem nevar uzņemt personas, "kuras ir tiešās vai pastarpinātās pārvaldes iestādes, atvasinātas publiskas personas, citas valsts iestādes vai valsts (pašvaldības) kapitālsabiedrības dienestā"⁴. Atbilstoši Advokatūras likuma 16. pantam no zvērinātu advokātu skaita izslēdz personas, kuras neizbeidz šā likuma 15. panta 11. punktā minēto nodarbošanos. Visas valsts amatpersonas pilda valsts dienestu.⁵

Tātad ir skaidrs, ka spēkā esošais Advokatūras likums rada šaubas par to, vai zvērināti advokāti vienlaikus var būt arī personas, kas ir pielīdzinātas valsts amatpersonām.

Pēc Maksātnespējas jautājumu konsultatīvās padomes 2015. gada 12. februāra sēdē izteiktā viedokļa rodas iespaids, ka atbildīgās amatpersonas uzskata, ka šo jautājumu būtu viegli atrisināt, tiesību aktos tieši ierakstot, ka zvērināta advokāta darbība ir savienojama ar administratora darbību.

Autors uzskata, ka šāda pieeja būtu nepieļaujami pāvirša un liecina par neiedziļināšanos jautājumā būtībā vai arī par problēmas neizpratni. Attiecīgu normu sagatavošana ir iespējama, vadoties pēc principa "papīrs pacieš visu". Tomēr ir svarīgi apzināties, ka būtiskākais zvērināta advokāta darbības pamatprincips ir advokāta neatkarība. Minētais princips ir nostiprināts

gan starptautiskajos dokumentos, piemēram, Eiropas Advokāta profesijas pamatprincipu hartā (*Charter of Core Principles of the European Legal Profession*) un Eiropas Advokatūru un juristu biedrību padomes (CCBE) Eiropas Advokātu ētikas kodeksā (*CCBE Code of Conduct for European Lawyers*), gan Latvijas Advokatūras likumā un Latvijas Zvērinātu advokātu padomes ētikas kodeksā.

Tāpēc autoram ir šaubas par zvērinātu advokātu iespējām atbilstoši advokatūras būtībai ilgstoši apvienot advokāta darbību ar citu nodarbošanos, ja šis amats sevī ietver pielīdzināšanu valsts amatpersonas statusam. Formāla tiesību normu sakārtošana, paredzot personu kategorijas, kas var veikt amatu savienošānu, ir vērtējama tikai kā kosmētisks labojums, un ir šaubas, vai amatu apvienošana ir atbilstoša advokatūras būtībai un principiem.

Administratora statusa maiņas ietekme uz procesa norisi

Papildus iepriekš minētajam autors uzskata, ka pirms administratoru pielīdzināšanas valsts amatpersonām bija jāizvērtē šo izmaiņu ietekme uz maksātnespējas procesa norisi. Visām likuma izmaiņām jābūt vērstām uz kāda ieguvuma sasniegšanu.

Tā vietā, lai risinātu praktiskas problēmas maksātnespējas jomā, paredzot tiesiskus instrumentus, kā sasniegt maksātnespējas procesa mērķi – veicināt parādnieka saistību izpildi, likumdevējs ir izšķīries par MNL 9. panta pirmās daļas papildināšanu ar vienu teikumu (deviņiem vārdiem). Ir pamatotas šaubas, vai tas sniedz kādu ieguvumu maksātnespējas procesā iesaistītajām personām.

Maz ticams, ka saprātīgi domājošas personas iztēlojas – administratoru pielīdzināšana valsts amatpersonām veicinās savlaicīgu maksātnespējas procesa pieteikumu iesniegšanu, mazinās pirms maksātnespējas veiktu parādnieka aktīvu nobēdzināšanu, novērsīs fiktīvu kreditoru iesaisti maksātnespējas procesos, atvieglos parādnieka mantas atgūšanu un veicinās kreditoru prasījumu lielāku apmierināšanu.

Likumdevējs nav pievērsies šo problēmu risināšanai, kas ir viens no iemesliem Latvijas novērtējuma kritumam *Doing Business 2015* pētījumā attiecībā uz uzņēmējdarbības izbeigšanas rezultātā apmierinātajām prasībām.

Valsts amatpersonas statusa noteikšana administratoriem nekādi neuzlabos maksātnespējas procesa norisi. Gluži pretēji – tā kā MNL 9. panta pirmās daļas sistēmiska ietekme uz administratora pienākumu veikšanu nav izvērtēta, pēc šīs normas spēkā stāšanās būs būtiski apgrūtināta administratora pienākumu izpilde.

Autors aicina atbildīgās personas un institūcijas pievērsties to problēmu risināšanai, kas būtiski apgrūtināta maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu, uz ko Administratoru asociācija vairākkārt jau ir vērsusi Tieslietu ministrijas, Ekonomijas ministrijas un arī Saeimas uzmanību. Diemžēl līdz šim bez rezultātiem. ■

¹ Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 153. lpp.

² Likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" 4. pants.

³ Skat., piemēram, Komerclikuma 221. pantu.

⁴ Advokatūras likuma 15. panta 11. punkts.

⁵ Danovskis E. Valsts dienesta jēdziens. Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade – kā rast pareizo līdzsvaru. LU 71. konferences rakstu krājums, Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2013, 286., 287. lpp.